

SOS
sieć
organizacji
społecznych
dla edukacji

think tank

Brief. Faktycznie
o edukacji

Nowa edukacja obywatelska oczami nauczycieli i nauczycielek

Wyniki ankiety SOS dla Edukacji

Nowa edukacja
obywatelska

Wyzwania
i tematy ad hoc

Dobry klimat
i dobre relacje

Zmiany programowe
i organizacyjne

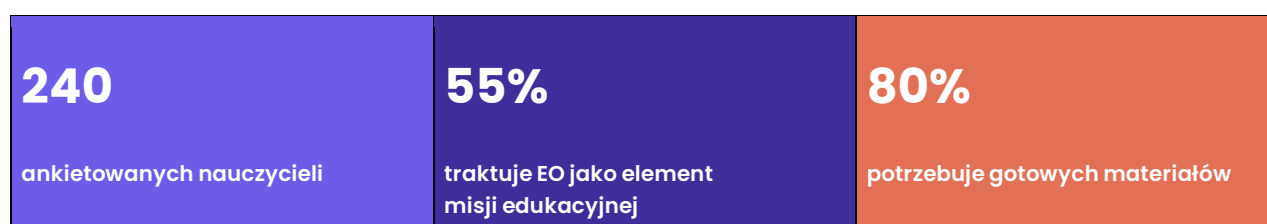
Lokalna polityka
oświatowa

Kształcenie i doskonalenie
nauczycieli_lek

Nowa edukacja obywatelska oczami nauczycieli i nauczycielek

Wyniki ankiety SOS dla Edukacji wśród 240 nauczycieli EO o pierwszych doświadczeniach, nadziejach i obawach

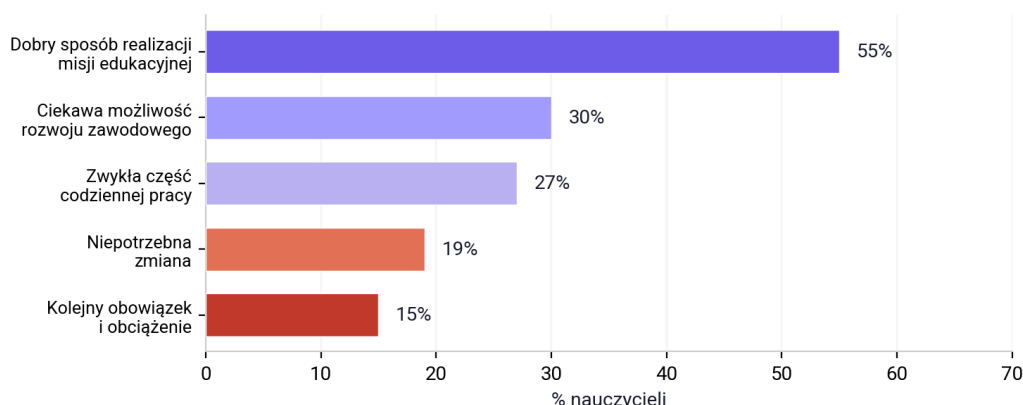
Ankiety przeprowadzono w październiku i listopadzie 2025 r. w ramach działań Obywatelskiego Think Tanku SOS dla Edukacji w obszarze „Edukacja obywatelska w praktyce – badamy i wspieramy”. Odpowiedzi udzieliło 240 nauczycieli i nauczycielek edukacji obywatelskiej (EO) ze szkół ponadpodstawowych (52% z liceów, 30% z techników, 16% ze szkół branżowych). Większość to doświadczeni pedagodzy – ponad trzy czwarte ma staż pracy powyżej 15 lat.

Jak nauczyciele postrzegają edukację obywatelską?

Większość nauczycieli postrzega nowy przedmiot pozytywnie. 55% traktuje EO jako sposób realizacji misji edukacyjnej szkoły, a 30% widzi w niej możliwość rozwoju zawodowego (24% wskazało obie te odpowiedzi jednocześnie). Jednak 19% uważa EO za niepotrzebną zmianę, a 15% traktuje ją jako dodatkowe obciążenie.

„Czekałam na taki przedmiot bardzo długo, dziękuję, że jest.”

„Mam nadzieję, że ten przedmiot zapoczątkuje zmiany w szkolnictwie – dając więcej autonomii uczniom i nauczycielom, uaktywni jednych i drugich.”

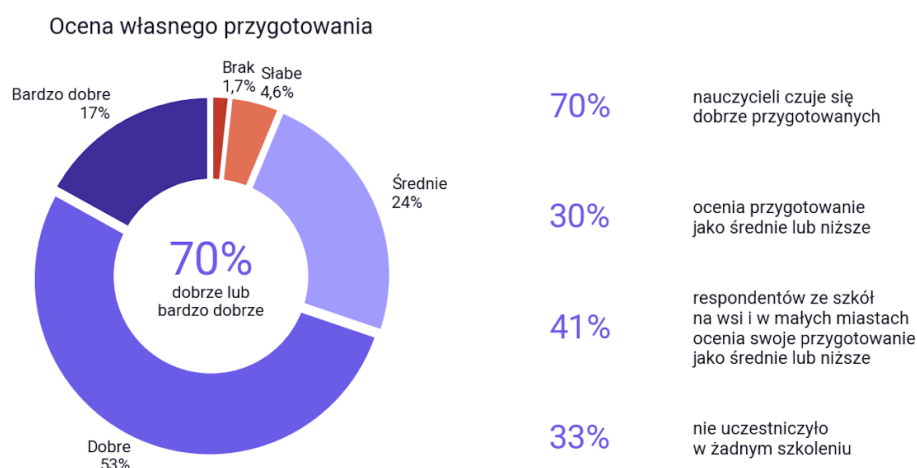

Wykres 1. Jak nauczyciele postrzegają wprowadzenie EO do szkół?. Źródło: ankieta SOS dla Edukacji, X–XI 2025. N=240. Wielokrotny wybór.

Przygotowanie i szkolenia

Choć większość nauczycieli deklaruje dobre przygotowanie, dane ujawniają istotne luki. 70% ocenia swoje przygotowanie jako dobre lub bardzo dobre, ale aż 30% czuje się przygotowanych średnio, słabo lub wcale (na wsiach i w małych miastach 41%).

Alarmujący jest fakt, że co trzeci nauczyciel (33%) nie uczestniczył w żadnej formie doskonalenia w związku z przygotowaniem do EO. Spośród tych, którzy się nie szkolili, 46% tłumaczy to brakiem czasu, 34% brakiem potrzeby, a 16% nie wiedziało o takich możliwościach.

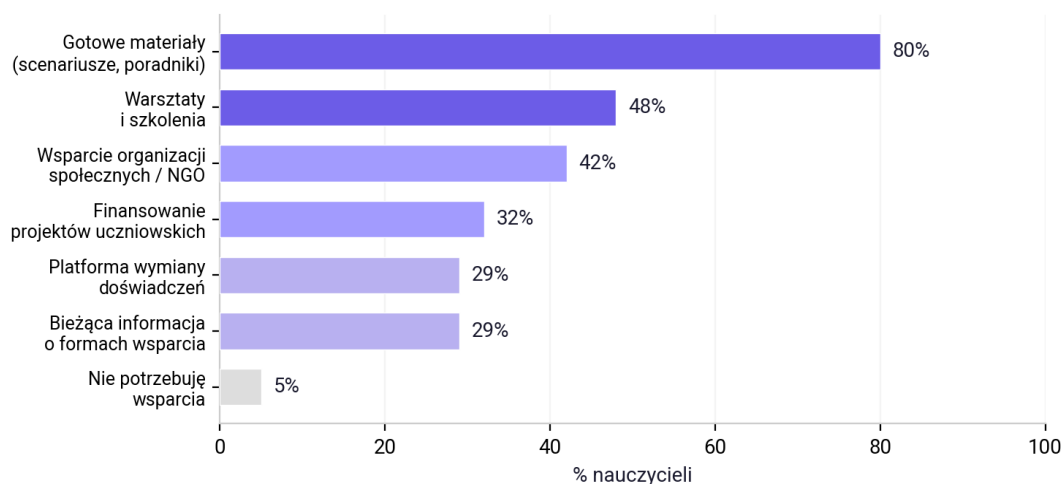
Wykres 2. Samoocena przygotowania do prowadzenia EO. Źródło: ankieta SOS dla Edukacji, X–XI 2025. N=239.

Współpraca z organizacjami

Podstawa programowa EO zachęca do współpracy z NGO. Po pierwszych miesiącach: 16% współpracuje regularnie, 35% sporadycznie, 25% planuje. Jednak 15% nie planuje współpracy, a 9% nie wie, jak ją nawiązać. Udział nauczycieli ze szkół wiejskich w badaniu jest niewielki (tylko 11 odpowiedzi), jednak należy zasygnalizować, że połowa z nich nie współpracuje i nie planuje współpracy z organizacjami lub nie wie jak ją nawiązać.

Czego nauczyciele potrzebują?

Zapotrzebowanie na wsparcie jest ogromne i koncentruje się wokół praktycznych pomocy dydaktycznych. Aż 80% nauczycieli oczekuje gotowych materiałów – scenariuszy lekcji, poradników, tekstów źródłowych. Prawie połowa (48%) chce warsztatów i szkoleń, a 42% liczy na wsparcie ze strony NGO. Jedynie 5% deklaruje, że nie potrzebuje żadnej pomocy.

Wykres 3. Z jakich form wsparcia chcieliby skorzystać nauczyciele EO? Źródło: ankieta SOS dla Edukacji, X–XI 2025. N=239. Wielokrotny wybór.

Kluczowy wniosek: Mimo pozytywnego nastawienia większości, system wsparcia nie nadąża za reformą. Na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej (zpe.gov.pl) przedmiot EO w ogóle nie występuje – brakuje oficjalnych materiałów dydaktycznych, mimo że minęło już pierwsze półrocze nauczania.

Nadzieje

Główne nadzieje nauczycielek i nauczycieli dotyczą czterech filarów:

- aktywizacji i sprawczości młodych,
- praktycznego zrozumienia funkcjonowania państwa,
- innowacyjności metodycznej,
- oraz kształtowania wartości prospołecznych.

Nauczyciele chcą, by EO stała się impulsem do budowania postaw aktywnych i świadomego uczestnictwa w życiu publicznym.

„Mam nadzieję na realną aktywizację ucznia, chciałabym aby uczeń otrzymał przestrzeń do dyskusji i zadawania pytań o to co faktycznie go interesuje. To też możliwość uświadomienia mu że jest częścią czegoś, że nie żyje w oderwaniu od wspólnoty.”

„Przygotowanie do dorosłego życia, zrozumienie funkcjonowania społeczeństwa i państwa.”

„Cieszę się na praktyczny aspekt tych zajęć w formie projektów i innych działań.”

„Liczę, że dzięki edukacji obywatelskiej uczniowie nauczą się szacunku dla innych, dialogu, współpracy oraz aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym.”

Jednocześnie około 10% nauczycieli w pytaniu o nadzieje związane z EO zamiast nich wyraziło zniechęcenie lub sprzeciw. Część z nich jasno wskazuje, że nie ma co do edukacji obywatelskiej żadnych nadziei. Krytyczne głosy dotyczą upolitycznienia, przeciężenia pracą i prezentowania złudzenia innowacji.

„Nadzieje? Żadnych, upolityczniony przedmiot pod przykrywką apolityczności.”

„Nie mam żadnych specjalnych [nadziei]. Spodziewałem się czegoś istotnie nowego, a nie powrotu WOS w nowym przebraniu.”

Obawy

Źródłem wielu obaw jest brak stabilności. Nauczyciele, doświadczeni zmianami WOS → HiT → EO, obawiają się, że ewentualna kolejna zmiana władzy może oznaczać kolejną reformę. Ten lęk blokuje długofalowe planowanie i zniechęca do inwestowania czasu w nowy przedmiot.

„Obawiam się, że za rok lub dwa będzie kolejna zmiana przedmiotu. Duży nakład pracy, a przedmiot zostanie zabrany lub zmieniony po kolejnych wyborach.”

Poza tym nauczyciele obawiają się niechęci, bierności i braku zainteresowania tematyką ze strony młodzieży, w szczególności w odniesieniu do projektu edukacyjnego i działań obywatelskich. Spodziewają się, że część uczniów zlekceważy EO jako przedmiot mało istotny i niepotrzebne dodatkowe obciążenie.

„Bierność uczniów, niechęć do wypowiedzania się na zajęciach i realizacji proponowanych działań obywatelskich.”

Wiele obaw dotyczy realiów organizacyjnych. Praca projektowa czy wizyty w instytucjach publicznych mogą stanowić wyzwanie w świetle m.in. ograniczeń czasowych (czas trwania lekcji, liczba godzin w tygodniu), przestrzennych (np. lokalizacja szkoły na wsi), obszernego zakresu treści nauczania i (zbyt dużej) liczby uczniów w klasie.

„Mała liczba godzin przeznaczonych na edukację obywatelską utrudnia wdrażanie metod praktycznych i angażujących.”

„Obawiam się tego, że nie będę miał odpowiednich warunków do organizowania praktycznych zajęć poza szkołą.”

„Mam ponad 30 osób w klasie, czy będę w stanie im pomóc? Inspirować i motywować wszystkich wg potrzeb? Czy taki przedmiot spełni swoje zadanie przy niechętnych nauczycielach i zbyt dużych klasach.”

Część nauczycieli zwróciła uwagę na trudności w realizacji przedmiotu z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, niektórzy wyrażali też obawę o to, czy treści i metody są adekwatne do możliwości uczniów ze względu na ich wiek.

„Uczniowie są zbyt młodzi, ten przedmiot powinni mieć 17- i 18-latkowie.”

„Nowy przedmiot nie jest dostosowany do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.”

Część respondentów wyraża niezadowolenie z trybu, w jakim edukacja obywatelska została wprowadzona do szkół. Dominującym motywem krytycznym jest poczucie pośpiechu oraz „partyzanckiego” charakteru zmian, co w opinii nauczycieli przełożyło się na niski poziom przygotowania organizacyjnego, w tym brak materiałów dydaktycznych.

„Aby ten program miał „ręce i nogi” musi za nim stać porządne przygotowanie organizacyjne i dydaktyczne. Aktywne włączenie organizacji pozarządowych i samorządów. Po raz kolejny tworzy się w partyzancki sposób jakąś iluzję z fajną nazwą.”

„Brak wartościowych i zbieżnych z treściami podstawy materiałów dydaktycznych do wykorzystania, stworzonych konkretnie pod edukację obywatelską.”

Wnioski i rekomendacje

Nauczyciele i nauczycielki EO to w większości zaangażowani profesjonaliści, którzy wierzą w sens nowego przedmiotu. Jednak system nie zapewnia im odpowiedniego wsparcia:

- Brak materiałów: na ZPE przedmiot EO nie istnieje. 80% nauczycieli potrzebuje gotowych scenariuszy i innych pomocy dydaktycznych.
- Luki w szkoleniach: 33% nie uczestniczyło w żadnym szkoleniu; na wsiach i w małych miastach 41% nauczycieli nie czuje się w pełni przygotowanych.
- Kryzys zaufania: lęk przed kolejną reformą paraliżuje zaangażowanie. Nauczyciele apelują o stabilność.
- Bariery organizacyjne: za mało godzin, za duże klasy, biurokracja utrudniająca wyjścia i projekty.
- NGO jako szansa: 75% chce współpracować z organizacjami – to ogromny potencjał do wykorzystania.

„Nie pozwólcie na likwidację tego przedmiotu, my nauczyciele WOS, historii i edukacji obywatelskiej jesteśmy zmęczeni ciągłymi zmianami, szkoleniami i brakiem stabilizacji.”

„Zaufajcie nauczycielom i pozwólcie nam działać – nie wprowadzajcie ciągłych zmian!”

Nota metodologiczna

Badanie przeprowadzono w październiku–listopadzie 2025 r. w ramach projektu „Edukacja obywatelska w praktyce – badamy i wspieramy”. Anonimowa ankieta online została wysłana do szkół ponadpodstawowych oraz rozpowszechniona przy współpracy organizacji z sieci SOS dla Edukacji i spoza niej. Zebrano 240 odpowiedzi. Badanie miało charakter eksploracyjny – próba nie jest reprezentatywna statystycznie, ale daje unikalny wgląd w opinie praktyków.

Źródło: Prachnio, K. (2025). *Pierwsze doświadczenia i opinie nauczycieli edukacji obywatelskiej*. SOS dla Edukacji / projekt „Edukacja obywatelska w praktyce – badamy i wspieramy”.

Opracowanie ekspertyzy było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Narodowego Instytutu Wolności w ramach projektu „Obywatelski Think Tank dla edukacji: wspólnie tworzymy przyszłość nauczania”.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
ROZWOJU ORGANIZACJI OBYWATELSKICH NA LATA 2018–2030 PROO

Brief. Faktycznie o edukacji to seria syntetycznych, opartych na faktach opracowań think tanku SOS dla Edukacji o wybranych problemach i wyzwaniach polskiej szkoły. Briefy powstają na podstawie badań i raportów własnych SOS dla Edukacji oraz dokumentów prawnych. Celem opracowań jest pokazanie w przystępnej formie obszarów wymagających zmiany i rzecznictwa.

Opracowanie

Alicja Pacewicz, Katarzyna Prachnio

Publikacja bezpłatna